DE SNEUPER

Officieel orgaan van de Vereniging van Archiefonderzoekers te Dokkum

Veertiende jaargang nr. 1
Maart 2000
Nummer 54

Verschijnt eens in de drie maanden in een oplage van 200 ex.
Prijs losse nummers ƒ 5,-.

Redactie:

H. Aartsma Dokkum
R.H. Postma Oudwoude
E. Smits Dokkum
R. Tolsma Oosternijkerk
O.F. Vos Dokkum

Copy en correspondentie

Uitsluitend via Postbus 369
9100 AJ Dokkum.
Tel. redactie:
0511-45 21 00
0519-24 15 93

Emailadres: sneuper@angelfire.com
Homepage: www.angelfire.com/vt/sneuper
Webmaster: H. Zijlstra

Typwerk: T. Zijlstra

Penningmeester:
J. v.d. Kooi
Rekeningnummer 36.72.02.999
Rabobank Dokkum
Giro van de bank: 89 86 37

Lidmaatschap van de Vereniging ƒ 25,- per jaar

Bestuur:

Voorzitter: dhr. G.M.J. de Weger, a.i. tel.: 0519-58 94 64
Secretaris: dhr. L. Meerema, tel.: 0519-29 37 92
Penningmeester: mevr. J. v.d. Kooi, a.i. tel.: 0519-58 94 31
Ledenadministratie: E. Smits, tel.: 0519-29 44 08

Niets uit deze uitgave mag, zonder uitdrukkelijke toestemming van de redaktie, worden overgenomen.

REDACTIONEEL

Reinder H. Postma

De belangstelling voor familieonderzoek en regionale geschiedschrijving neemt nog steeds toe. In vergelijking met vroeger toen men vooral beroepsmatige historici had, neemt de geschiedenis van de gewone man een steeds centraler plaats in. En daarbij ook de sociale context waarin de feiten zich afspeelden.
Een mooi voorbeeld daarvan is de belangstelling voor de emigratie en alles wat daarmee samenhangt. Het onderwerp leeft bij de kinderen van zowel zij die achterbleven als van zij die wegtrokken. Het gevolg daarvan is een grote activiteit die zich dit jaar zal afspelen in Simmer 2000.
Daarnaast kan men in de Oanbring lezen dat het Rijksarchief mee om die reden druk aan het werk is de geboorteakten uit de burgerlijke stand in te voeren in het computersysteem.
De computer neemt ook een toenemende rol in binnen onze vereniging. Zo staan we al weer geruime tijd met een home-page op het internet - Hans Zijlstra heeft het beheer daarvan op zich genomen. Onder andere door de home-page is het aantal leden van onze vereniging gestegen en gaat nu richting 190.

Enige tijd geleden is er een boek verschenen over de Gloster Meteor, de eerste straaljager binnen de luchtmacht. De basis van Leeuwarden speelt bij de ingebruikname van dit vliegtuig een belangrijke rol. Leeuwarden komt in het boek dan ook geregeld aan de orde. Het boek is zeker de moeite waard en het ziet er qua uitvoering schitterend uit.
De titel: Het paard van Phaëthon door A.A. van der Wijk, uitgeverij Bonneville - Bergen Noord-Holland.
Bovendien vindt 24 maart de presentatie plaats van deel 2 van de Noord-Nederlandse Heraldiek, getekend door Piet Bultsma uit Kollum. Voor de liefhebber van de familiewapens is dit boek ook zeker aan te bevelen.

In dit nummer kunt u weer een verscheidenheid aan onderwerpen aantreffen. Trouwens voor volgende nummers hebben we van Van der Veen uit Zutphen interessant materiaal binnen gekregen, onder andere over arrestanten ten tijde van het Kollumer oproer. De heer Paasman uit Burgum zal materiaal over Friese militairen in Franse dienst verzorgen. Maar daarover later meer.
De redactie wenst u bij het lezen van dit nummer veel plezier en bij het doen van onderzoek succes.

LEDENNIEUWS

E. Smits

Deze eerste Sneuper in 2000 laat alweer een goede start zien van ons ledenbestand, maar liefst 8 nieuwe leden meldden zich aan. We verwelkomen hen bij dezen en wensen hun veel leesplezier en genoegen met de hobby. Nieuwe leden:

No 104 **mevr. D. van Batum, Crijnssenstraat 32-1**
1058 XW AMSTERDAM. tel: 020-6169018.
E-mail: [redacted]2000.nl

No 105 **dhr. D. Kooistra, Groningerstraatweg 46**
8921 TR LEEUWARDEN. Onderwerp: kadaster Morra/ Lioessens, chr.geref. kerk Oostdongeradeel.

No 106 **Mr. S. Hellema, Woudweg 97 9101 VK DOKKUM.**

No 107 **dhr. B. Luinstra, Ibisstraat 32**
8916 BJ LEEUWARDEN. Onderwerp: FO Luinstra, Kollumerland, FO Haakma, Dantumadeel

No 109 **dhr. A. van der Ploeg, Willem Loreweg 13**
9291 MC KOLLUM
E-mail: [redacted]

No 110 **dhr. R. van der Ley, Parkweg 159a**
9727 HB GRONINGEN tel: 050-5262634
E-mail: [redacted]

No 121 **dhr. H. Robroch, Ketting 1 8446 EG HEERENVEEN**
tel: 0513-627767. Onderwerp: FO Robroch
E-mail: [redacted]

No 123 **dhr. J. Kampen, Bankrashof 95**
1183 NV AMSTELVEEN tel: 020-6402095
Onderwerp: de Dongeradelen, m.n. Paesens en FO Post uit Paesens.
E-mail: [redacted]

NB209 **Openb. Bibliotheek, Kerkstraat 4 9291 CA KOLLUM**

ADRESWIJZIGINGEN:
lid no 173 dhr Geertsma is verhuisd naar:
Tsjerkepaed 10, 9138 SP NIAWIER.

SNEUPEN OP INTERNET (1)

Hans Zijlstra

Naast onze eigen website op www.angelfire.com/vt/sneuper zijn er nog vele andere interessante bronnen voor genealogen met een computer en internetaansluiting. In de komende Sneupers zal ik een aantal websites bespreken die de moeite van het bezoeken waard zijn.
Bedenk dat elke site zelf weer veel verwijzingen (links in internetjargon) heeft naar andere websites. Dit is een wezenlijk kenmerk van het netwerk Internet. Op den duur zullen de meeste sites echter vaak dezelfde verwijzingen hebben. Hetgeen ze dan onderscheidt is de originele inhoud, regelmatige nieuwtjes en specialisatie op het eigen onderzoeksgebied. De website van De Sneuper zal u hierin zoveel mogelijk van dienst zijn.
De hieronder genoemde websites zijn gemakkelijk te bereiken via de 'Links-optie' in het hoofdmenu van de Sneuper-site. Als u vragen of ideeën hebt of uw eigen website vermeld wilt zien stuur dan een e-mail naar [redacted]

Om te beginnen zal ik twee websites nader bespreken.

Ryksargyf (www.ryksargyf.org):
De site van het Rijksarchief in Leeuwarden is een prima startpunt voor de genealoog die geheel Friesland als zijn werkterrein beschouwd. Er is uitgebreide informatie over genealogisch onderzoek en de op het archief aanwezige bronnen. Erg handig is de database met alle huwelijken in Friesland uit de periode 1811-1922 en alle overlijdens uit de periode 1811-1942. Zoekmogelijkheden op o.a. achternaam, voornaam en patroniem zijn aanwezig. Ook bijna alle naamsaannames uit 1811 in Friesland zijn eenvoudig te raadplegen. Voor de originele documenten blijft het echter noodzakelijk om naar Leeuwarden te gaan, tenzij u minimaal 30 gulden over heeft voor een toegestuurde copie.
Het overzicht van de DTB's geeft u een globale indruk tot hoe ver terug dopen en huwelijken te vinden zijn. Een leuke aanvulling op het cijfermatige werk van de genealogie is de database met oude beroepen. Zo kunt u o.a. opzoeken wat een ruilebuiter is. In de rubriek Archiefstuk van de Maand wordt steeds een foto getoond van een opmerkelijk exemplaar uit de collectie van het RA welke van een commentaar wordt voorzien.

Genealogie in Fryslân/Friesland (http://members1.chello.nl/~a.stienstra/frgen/):
Deze door Andrys Stienstra uit Burgum bijgehouden site bevat een uitgebreide lijst met Friese families waar onderzoek naar gedaan is/wordt. Per letter van het alfabet is het makkelijk zoeken naar de familienaam van uw keuze. Het is soms verrassend te zien hoeveel onderzoek al gedaan is door volstrekt onbekende familieleden of andere genealogen. Ook bestaat de mogelijkheid om een bericht te sturen naar een email-lijst met vragen over Friese families. Deze site is ook in het Fries beschikbaar.

Andere interessante sites die u via onze website kunt bereiken:
* Digitale bronnenbestanden:
Actueel overzicht van genealogische bronnen per provincie van Nederland en België. Verder informatie over dagelijks leven, beroepen, belastingen etc. in de FAQ sectie.
* Rijksarchiefdienst:
Nieuws uit het verleden en overzicht van de rijksarchieven in Nederland. Diverse algemene gegevens over genealogie en historisch onderzoek.
* Fries archiefnet:
Het FriesArchiefNet is een gezamenlijke website van de provincie Fryslân, alle Friese waterschappen en bijna alle gemeenten. Per instelling staat vermeld: algemene informatie, een kort historisch overzicht en een overzicht van aanwezige archieven.
* Archiefnet:
Links naar archieven in binnen- en buitenland.
* Kadaster:
Overzicht van diensten en producten van het kadaster.
* Sontregister:
Database met o.a. 507 namen van schippers met thuishaven Dokkum in de 18e eeuw. Deze lijst is ook op papier aanwezig op het Streekarchivariaat te Dokkum.
* Hazadata:
Genealogisch computerprogramma
* Gensdata BBS:
Onderdeel van de afdeling computergenealogie van de NGV
* Koninklijke Bibliotheek:
Zoekmogelijkheid op alle in Nederland verschenen publicaties.
* Rootsweb:
Engelstalige site met enorm veel links naar internationale genealogische informatie.

* Webwijzer:
Site van Ministerie van Binnenlandse Zaken met informatie over archiefdiensten en musea.
* WorldGenWeb:
Verzameling internationale genealogische websites.
* Fryske Akademy:
Het centrum voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs in en aangaande Fryslân en zijn maatschappij, zijn taal en cultuur. Deze site is ook in het Fries beschikbaar.
* BNG (sectie Heraldiek):
Overzicht van Nederlandse gemeentewapens en uitleg over betekenis en achtergrond.
* Familysearch:
De database van de mormonen in Salt Lake City met uitgebreide zoekmogelijkheden.
* Molenaars, Koren- en pelmolens in Noord-Oost Friesland: Integrale tekst (inclusief plaatjes) van het boek van oud-streekarchivaris Keune uit 1970.

ANNE KEMPENAAR KWART EEUW IN ARCHIEF

Sinds december 1974 werkt Anne Kempenaar uit Engwierum als archiefmedewerker op het Streekarchivariaat te Dokkum. Dat was een goede gelegenheid om hem op 1 december 1999 even in het zonnetje te zetten na 25 jaar trouwe dienst. Velen van onze lezers zullen in al die jaren kennis hebben gemaakt met deze gemoedelijke aansjouwer van archiefstukken. Vastgelopen onderzoeken wist hij weer op gang te brengen, vriendelijke hulp altijd geboden en bruikbare suggesties werden graag door hem verstrekt. Kempenaar heeft een grote kennis van de aanwezige archiefstukken opgebouwd, hij kan met recht een wandelende inventaris genoemd worden. Zo kan hij feilloos, als het moet door de telefoon, aangeven welke stukken er in welk archief dan ook aanwezig zijn, vaak met stellingnummer en al. Hij heeft dan ook aan vele verschenen inventarissen van verschillende archieven meegewerkt.
Vooral op het gebied van het kadaster bezit Kempenaar een grote kennis, onderzoek naar onroerende goederen is bij hem in goede handen.
De redactie hoopt dat Anne Kempenaar nog een behoorlijk aantal jaren op het Streekarchivariaat werkzaam zal zijn om bezoekers met raad en daad bij te staan. Een goede gezondheid wordt hem daarbij van harte toegewenst.

HET KOOPMANSGESLACHT WÜST UIT DOCKUM

Theo Wüst en Reinder Tolsma(1)

Inleiding
Het nu volgende artikel beschrijft in grote lijnen de geschiedenis van het geslacht Wüst zoals dat in de 19e en 20e eeuw in Dokkum woonde. Daarbij is alleen de rechte lijn besproken vanaf Heinrich Wüst, die in het midden van de 17e eeuw in Frickhofen woonde, naar Theo Wüst, schrijver dezes. Het gaat daarbij om tien generaties Wüst, een familie van katholieke huize, waarbij de familie zich ontwikkelt van boeren in Duitsland tot kooplui in de provincie Friesland. Wie meer van deze familie wil weten, bekijke het boek "Het koopmansgeslacht Wüst uit Dockum", samengesteld door Theo Wüst.(2)

De eerste generaties
De oudst bekende generaties van deze familie woonden in het plaatsje Frickhofen in het hertogdom Nassau in de hedendaagse deelstaat Hessen in Duitsland. Frickhofen ligt dichtbij Limburg an der Lahn en ongeveer 40 km oostelijk van Koblenz. Waarschijnlijk zijn de eerste generaties boeren geweest, zij komen tenminste voor in te Wiesbaden gevonden registers van "ackerlandt".

I

I 1. Heinrich Wüst, overleden 22-10-1698 te Frickhofen, getrouwd voor 1680 met Katharina, overleden 25-6-1698. Uit dit huwelijk:
Philipp, zie II 1

II

II 1. Philipp Wüst, overleden 3-2-1742 te Frickhofen, getrouwd op 24-12-1712 te Frickhofen met Anna Katharina Jeuck, d.v. Peter Jeuck en Clara, geb. 7-10-1691 te Frickhofen, overleden 9-8-1752 te Frickhofen. Uit dit huwelijk:
1. Jakob, geb. 17-11-1715 te Frickhofen
2. Gotthard, geb. 25-5-1717 te Frickhofen
3. Johann, geb. 20-2-1729 te Frickhofen
4. Johann Geörg, geb 19-9-1730 te Frickhofen
5. Margarethe, geb. 2-4-1732 te Frickhofen
6. Anna Kathrina, geb. 15-7-1734 te Frickhofen
7. Anna, geb. 26-6-1735 te Frickhofen

III

III 1. Jakob Wüst, geb. 17-11-1715 te Frickhofen, overleden 1-12-1790 te Frickhofen, getrouwd op 17-2-1743 te Frickhofen met Anna Hesstrich (zij is weduwe) overleden 12-6-1747 te Frickhofen. Uit dit huwelijk:
1. Anna Kathrina, geb. 7-10-1743 te Frickhofen
2. Anna Margarethe, geb. 4-8-1746 te Frickhofen
3. Johann, geb. 12-6-1747, overl. 5-7-1747 te Frickhofen

Voor de tweede keer getrouwd op 4-10-1747 te Frickhofen met Anna Maria Kohlard, d.v. Christoph Kohlard en Anna Katharina Scharth, geb. 1726 te Frickhofen, overl. 6-6-1790 te Frickhofen. Uit dit huwelijk:
4. Jakob, geb. 1-5-1748, overleden 7-2-1749 te Frickhofen
5. Katharina, geb. 26-8-1749 te Frickhofen
6. Anna Maria, geb. 14-8-1751 te Frickhofen
7. Johann Jakob, geb. 6-8-1754 te Frickhofen
8. Anna Margarethe, geb. 18-9-1759 te Frickhofen
9. Anna, geb. 12-2-1761 te Frickhofen
10. Christiaan, 8-1-1764 te Frickhofen

IV

IV 10. Christiaan Wüst, geb. 10-1-1764 te Frickhofen, overleden 9-11-1826 Dokkum, getrouwd 9-10-1789 te Leeuwarden met Anna Barbara Joosten, d.v. Jacobus Joosten en Johanna Haenraets, geb. 3-5-1766 te Brunssum, overl. 24-12-1847 te Dokkum. Uit dit huwelijk:
1. Johanna Wüst, ged. 23-7-1790 te Leeuwarden
2. Maria Cornelia, ged. 27-8-1791 te Leeuwarden
3. Maria Josepha, ged. 18-5-1793 te Brunssum
4. Jacobus, ged. 1-9-1794 te Leeuwarden
5. Johannes Henricus, ged. 7-10-1795 te Dokkum
6. Christiaan, ged. 15-8-1798 te Dokkum
7. Petrus, ged. 13-2-1803 te Dokkum

Uit meerdere bronnen is bekend dat de boerenstand in het hertogdom Nassau het moeilijk gehad heeft. Tijdens de Dertigjarige Oorlog bijvoorbeeld (1618-1648) werd het gehele bouwland vernietigd en voor vele jaren onbruikbaar gemaakt. Pas rond 1750 vond weer een geregelde wisselbouw plaats. De jaren 1770-1772 staan bekend als hongerjaren waarna de in 1740 geïntroduceerde aardappel voor het eerst geregeld verbouwd werd. Een andere oorzaak van de armoede onder de boeren was de door de hertog van Nassau opgelegde “Tiende”, een belasting van 10% op alle oogstopbrengsten. Pas in 1808 werd in het hertogdom Nassau de lijfeigene afgeschaft! Al deze factoren en het feit dat hij de jongste was en

waarschijnlijk niet opvolger op de boerderij van zijn vader kon worden, kunnen er toe hebben geleid dat Christiaan Wüst het avontuur heeft opgezocht en de reis naar het noorden van Nederland heeft aanvaard. Hij moet toch wat geld van zijn ouders hebben meegekregen (of van vrouwskant ontvangen) want als hij voor het eerst van zich laat spreken in Dokkum (1790) meldt hij zich aan als burger van de stad (kosten meer dan 10 gulden), is hij in het bezit van een huis in de Hanspoorter Espel en wordt zijn vermogen in 1791 op meer dan 300 gulden getaxeerd.
De familie Joosten is oorspronkelijk afkomstig van het Limburgse Brunssum(3). Een aantal gezinnen uit deze plaats hield zich bezig met handel in spelden, garen en band en vestigde zich in verband daarmee rond 1800 in Holland en Friesland. Wat begon als seizoenarbeid als koopman/kramer werd later een definitieve vestiging. Jacobus Joosten, de vader van Barbara, is daar een mooi voorbeeld van. Hij kreeg bij zijn vrouw Joanna 15 kinderen maar was lang niet altijd aanwezig bij hun doop in Brunssum. In 1783 wordt vermeld dat hij te Leeuwarden is, in 1801 en 1807 treedt hij daar op als peter bij de doop van zijn neefjes. Toch overlijdt hij te Brunssum. Zoon Jan Hendrik woont wel in Leeuwarden in de Nieuwstraat, dochter Barbara en schoonzoon Christiaan Wüst ook enkele jaren. Hier werden drie kinderen geboren, terwijl een vierde kind bij de ouders in Brunssum ter wereld kwam. Vanaf 1795 verblijft het echtpaar definitief in Dokkum waar Christiaan voortaan als koopman te boek staat.

V

V 6. Christiaan Wüst, ged. 16-8-1798 te Dokkum, overl. 7-5-1848 te Dokkum, getrouwd op 11-7-1819 te Dokkum met Anna Maria Elisabeth Theresia Westers, d.v. Johannes Gerhardus Westers, koopman te Ängstten en van Anna Elisabeth Niesing, geb. 15-12-1797 te Emsdetten, overl. 28-2-1861 te Dokkum. Uit dit huwelijk:
1. Christiaan, geb. 6-9-1820 te Dokkum
2. Johannes Gerhardus, geb. 24-10-1822 te Dokkum
3. Johannes, geb. 15-7-1825 te Dokkum
4. Anna Barbara, geb. 12-1-1828 te Dokkum
5. Anna Elisabeth, geb. 1-7-1830 te Dokkum
6. Johannes Henricus Innocentius, geb. 28-12-1832 te Dokkum
7. Maria Cornelia Theresia, geb. 12-10-1835 Dokkum
8. Petrus Jacobus Bonifacius, geb. 23-4-1838 te Dokkum

Bij hun huwelijk woonde Christiaan in Dantumawoude als koopman en Anna was winkelmeid te Dokkum. Zij woonden in 1830 aan de Hoogstraat 66 waar hij koopman en zij als koopvrouw

te boek staat. In 1840 is hij winkelier, tabakskerver en vellebloter. In dat jaar waren er twee vellebloterijen in Dokkum waarvan die aan het Zuiderbolwerk van de firma Wüst was. Na de dood van Christiaan blijft Anna in de Hoogstraat als winkeliersche actief, terwijl na 1861 dochter Anna Barbara als modiste het huis blijft bewonen.

VI

VI 2. Johannes Gerhardus Wüst, geb. 24-10-1822 te Dokkum, overl. 23-12-1891 te Dokkum, getrouwd op 24-5-1847 te Dokkum met Sophia Woltring, d.v. Antoon Woltring, weversbaas, en Ida Boekhout, geb.18-5-1821 te Dokkum, overl. 2-2-1895 te Dokkum. Zij liggen beiden op de kleine begraafplaats aan het Zuiderbolwerk. Uit dit huwelijk:
1. Christiaan, geb. 31-1-1848 te Dokkum
2. Maria Elisabeth Theresia, geb. 28-9-1849 te Dokkum
3. Ida, 22-9-1851 te Dokkum
4. Geertruida Margreta, geb. 30-9-1853 te Dokkum
5. Anna Barbara, 22-12-1855
6. Alida, 12-7-1858 te Dokkum
7. Jacoba Josepha, geb. 9-10-1860 te Dokkum

Volgens het bevolkingsregister van 1850 woont dit echtpaar in het ouderlijk huis aan de Hoogstraat 66. Hij is daar winkelier en koopman. Na 1870 woont het gezin aan de Hoogstraat 73 (of is dit een vernummering?). In deze tijd levert hij garen, band en andere manufacturen aan het Weeshuis.
Dochter Maria Elisabeth Theresia was eerst van plan non te worden, deed het niet en kwam terug in het huis van haar ouders, woonde later in het Laurentiusgasthuis aan de Markt.

VII

VII 1. Christiaan Wüst, geb. 31-1-1848 te Dokkum, overl. 2-5-1896 te Dokkum, trouwde 18-7-1875 te Franeker met Huberta Dechesne, d.v. Bartholomi Hubert Dechesne en Maria Sebilla Lichtendahl, geb. 12-9-1850 te Franeker, overl. 26-12-1927 te Dokkum. Uit dit huwelijk:
1. levenloos kind van het mannelijk geslacht, geb. 27-9-1876
2. Johannes Gerhardus, 6-9-1877 te Dokkum
3. Bartholomeus Johannes Henricus Innocentius geb. 3-11-1878

Voor zijn huwelijk was Christiaan van beroep inlands kramer, na zijn huwelijk vestigde hij zich met vrouw Huberta in het huis Diepswal 68, naast “De Benthem”, eerst als inlands kramer en later als koopman in hoeden, petten, linten en andere mode-artikelen. Na 1890 wonen zij Keppelstraat 132

waar Huberta na de dood van Christiaan een klompenhandel begint met zoon Bartholomeus Johannes Hendricus Innocentius. Haar briefhoofd is dan:
Klompenhandel. "Magazijn België". Hoeden en Petten. De Wed. C. Wüst. Woudpoort.
Na 1910 woont Huberta in het Laurentiusgasthuis. Dat gasthuis omvatte zes kamers. De bewoners vormden een kleine gemeenschap. Ieder is vrij en kan zijn eigen potje koken. Er is ook een regelement dat zegt dat men om 10 uur 's avonds thuis moet zijn. Aan het bewonen was het genot verbonden van o.a. een weekgeld, wekelijks een half roggebrood en jaarlijks werden een hoeveelheid turf en aardappelen, koffie, thee, rijst, vlees, cacao en suiker op het patroonsfeest van Sint Laurentius geschonken.
Zoon Johannes Gerhardus komt na vele omzwervingen (1895 Sneek, 1897 Schoterland, 1898 Alkmaar, 1901 Amerika, 1905 Harderwijk) in Australië terecht waar hij trouwt en omstreeks 1939 komt te overlijden.

VIII

VIII 3. Bartholomeus Johannes Henricus Innocentius geb. op 3-11-1878 te Dokkum, overleden 6-2-1937 te Dokkum trouwde op 21-2-1905 te Mettingen (Westfalen) met Emilia Paula Heeger, d.v. Gerhard Clemens Heeger en Maria Sophia Tenambergen, geb. 17-1-1882 te Nierenburg, gem. Mettingen, overl. 6-2-1963 te Dokkum. Uit dit huwelijk:
1. Clemens Christiaan, geb. 28-11-1905 te Dokkum
2. Hubertha Sophia Maria, geb. 22-9-1907 te Dokkum
3. Sophia Maria, beg. 13-11-1908 te Dokkum
4. Christina Maria, geb. 2-6-1912 te Dokkum
5. Christiaan Hubert, geb. 29-9-1915 te Dokkum
6. Maria Bertha, geb. 25-12-1918 te Dokkum
7. Laura Paula, geb. 5-4-1920 te Dokkum

Deze relatie is mogelijk tot stand gekomen door het huwelijk van zijn tante Jacoba Josepha Wüst met Willem A. Bary. Deze Bary kwam ook uit Mettingen. Bartholomeus, net als zijn vader van beroep pettenhandelaar, en Emilia vestigen zich aan de Keppelstraat 117. Moeder Huberta moest toen kiezen tussen de klompenhandel en de hoeden. Zij koos voor de hoeden en zoon Bartholomeus stapte over op de klompenhandel. Het klompenbedrijf van de familie Wüst bracht heel wat leven in de Keppelstraat(4). De platte sleperskar van de gebr. Westra was steeds in de weer om de aangevoerde klompen die uit Brabant, Zeeland en België per trein arriveerden, in de magazijnen van de familie Wüst af te leveren. Het prachtige pand aan de Keppelstraat, later woonhuis van zoon Clemens,

is helaas intussen afgebroken om plaats te maken voor de Keppelpassage. Aan de Wortelhaven bezat de firma een klompenpakhuis. Dochter Huberta Sophia Maria gaat naar een pension te Millingen om daar de huishoudschool te bezoeken. In Dokkum was namelijk geen RK-vervolgonderwijs.

IX

IX 5. Christiaan Hubert Wüst, geb. 29-9-1915 te Dokkum, overl. 12-12-1994 te Assen, getrouwd 18-11-1937 te Assen met Maria Froukje Gerritsma, d.v. Peterus Karolus Hendrikus Gerritsma en Alida Melina Verhagen, geboren 31-5-1913 te Assen. Uit dit huwelijk:
1. Lydia Paula, geb. 1-11-1938 te Dokkum
2. Petrus Bartholomeus, geb. 28-10-1939 te Dokkum
3. Henri Clemens, geb. 15-10-1941 te Dokkum
4. Paula Bertha Maria, geb. 16-6-1943 te Dokkum
5. Theodorus Frederikus, 12-1-1946 te Dokkum
6. Veronica Henriette Maria, geb. 14-9-1948 te Dokkum
7. Christiaan Petrus, 3-3-1951 te Dokkum

Het gezin woonde na het huwelijk eerst aan de Woudweg 124 en is in 1950 naar de Suupmarkt 22 verhuisd. Christiaan Hubert volgde de middelbare school op het internaat Saint Louis te Amersfoort en heeft na de dood van zijn vader Bartholomeus Wüst samen met zijn broer Clemens Christiaan de klompenhandel voortgezet. Na de oorlog veranderde de afzet in de klompenhandel. In 1953 koos Christiaan Hubert voor de manufacturen en ging hij werken in de manufacturenzaak van zijn schoonvader in Assen. Het gezin vestigde zich in 1954 in Assen.

X

X 5. Theodorus Frederikus Wüst, geb. 12-1-1946 te Dokkum, vanaf 17-7-1976 samenwonend te Emmen met Willemina Berendina Jansen, geb. 12-9-1947 te Hengelo (O), d.v. Gerrit Willem Jansen en Eva Elisabeth Christina Bruyns.

Noten:
1. Het onderzoek werd verricht door Theo Wüst, het artikel geschreven door Reinder Tolsma
2. Aanwezig in de bibliotheek van de vereniging van archiefonderzoekers te Dokkum
3. Brunssumse geslacht Hamers, deel II, bijlage Joosten
4. Zie voor een beschrijving van de panden en de klompenhandel in: Dokkum, een stad vol herinneringen, D. van Minnen, 1975, bl. 29 e.v.

VAN DER WERF(F) - DOKKUM

DAVID VAN DER WERFF

In de achtste jaargang no. 1 van maart 1994 no. 27 staat onder I de Inleiding van een aantal artikelen over families Van der Werf(f), zowel met één f als met twee f'en, die voor 1811 in Dokkum hebben gewoond.
In no. 28 wordt iets vermeld over het geslacht Walle Melis van der Werff. In dit artikel en ook in de navolgende van deze serie is niet uitputtend op de mij ter beschikking staande gegevens ingegaan. Eenieder, die meer wil weten, kan mij bellen: 0519-294975.
In no. 29 staat iets vermeld over het geslacht Hylke Annes van der Werf. Dit is practisch alles wat ik van deze familie weet. Eenieder, die meer weet, kan dit graag publiceren in De Sneuper.
De no.'s 30, 31, 33 en 34 gaan over de familie Jogchum Hendriks, een zeer omvangrijke familie, waarvan veel meer gegevens beschikbaar zijn.
In de hierna volgende artikelen zal verder worden ingegaan op enkele andere families Van der Werf(f) van Dokkum. Als eerste zal nu mijn eigen familie worden beschreven.

Van der Werf(f) voor 1811.
Het voorgeslacht van Frans Fransen.
Frans Fransen werd op 6 december 1769 in Aalsum gedoopt. Hij woonde op De Streek onder Aalsum. Zijn vroegste voorouders waren schippers, waardoor hun namen en woonplaatsen moeilijk te traceren zijn.
Toch is dit geprobeerd.
Allereerst de naam: Frans Fransen.
De naam Frans komt duidelijk naar voren. Zijn vader heette Frans Franses en was van beroep scheepstimmerman. Hij werd op 5 januari ook in Aalsum gedoopt en woonde ook op De Streek onder Aalsum. Hij was getrouwd met Hayke Lieuwes. Zijn grootvader, Frans Mertens, was van beroep schipper, gedoopt op 2 juli 1702, mogelijk in Aalsum, ofwel in Birdaard, en gehuwd met Sjoukje Fransens.
Diens vader zou kunnen zijn Marten Fransen en gedoopt op 1 maart 1671 in Birdaard en dan gehuwd met Geertie Sjoerds.
Mevr. Hetty Tiesma van der Werff, die ook tot deze familie behoort, heeft bij het Hof van Friesland in de Inventaris van de Nedergerechten een koopakte gevonden van Marten Fransen en diens vrouw Geertie Sjoerds.

Verdere zoektochten leverden alleen veronderstellingen op. Zo zou de vader van Marten, Frans Alberts kunnen zijn. Zo werd in Tietjerksteradeel in Oudkerk op 1 mei 1653 ene Frans Alberts gedoopt. Maar ook in Oostermeer, Oudkerk, Garijp en Bergum kom je de naam Marten Martens tegen. Maar ook Frans Fransen, Pieter Martens en Sjoerd Martens. Dit zou bij schippers kunnen voorkomen.

Van der Werf(f) voor 1811.
Het voorgeslacht van Frans Fransen.
Volgens de gezinsklapper van Birdaard en Janum had Frans Alberts vier kinderen, die allen in Birdaard werden gedoopt:

Trijn, op 17 januari 1669
Marten, op 1 maart 1671
Antje, op 30 maart 1673
Pytter, op 30 maart 1673

Van deze vier kinderen zet Marten Fransen de familielijn voort.

De nakomelingen van Marten Fransen.
Hij was getrouwd met Geertie Sjoerds. Zij kregen vier kinderen, die allen in Birdaard werden gedoopt:

Sjoerd Martens, op 21 april 1695
Antje ,, , op 15 mei 1698
Frans ,, , op 2 juli 1702
Pytter ,, , op 8 februari 1705

Van deze vier kinderen van Marten Fransen en Geertie Sjoerds wordt de familielijn voortgezet door Frans Martens.

De nakomelingen van Frans Martens.
Frans Martens trouwde met Sjoukje Fransens en kreeg bij haar zes kinderen. Zijn beroep was scheepstimmerman en hij woonde op De Streek onder Aalsum. Hij overleed aldaar in 1782. Na zijn dood ging Sjoukje Fransen naar Dokkum. Hun kinderen werden in Aalsum gedoopt:

Marten Fransens, op 28 september 1738
Hiltje ,, , op 28 februari 1740
Hijcke ,, , op 11 maart 1742
Frans ,, , op 5 januari 1744
Pytter ,, , op 2 april 1747
Sjoerd ,, , op 10 januari 1751

Van der Werf(f) voor 1811.
De nakomelingen van Frans Martens en Sjoukje Fransens.
Marten Fransens, zoon van Frans Martens en Sjoukje Fransens, werd op 28 september 1738 in Aalsum gedoopt. Hij trouwde in Dokkum op 8 maart 1772 met Minne Jans. Deze overleed aldaar reeds op 27 juni 1781. Zij kregen in Dokkum een dochter, die

in 1773 werd geboren en een zoon, Frans Martens, op 26 mei 1776.
In 1811 nam deze Frans Martens, samen met zijn zoons Marten, geboren in 1802, Sytze in 1806 en Jan in 1809, allen te Dokkum, de naam Elzinga aan. Hij was getrouwd met Hiltje Sijtses. Het gezin woonde in Dokkum, Wijk D, no. 155. Zijn beroep was "capitein" van de roggemeters.

Hiltje Fransens, dochter van Frans Martens en Sjoukje Fransens, werd op 28 februari 1740 in Aalsum gedoopt. Zij bleef ongehuwd en overleed aldaar omstreeks 1796.

Hijcke Fransens, dochter van Frans Martens en Sjoukje Fransens, werd op 11 maart 1742 in Aalsum gedoopt. Op 16 mei 1779 trouwde zij in Dokkum met Eelke Sle(e)man(s), zoon van Casper Sleeman en Marijke ..., die omstreeks 1734 in Leeuwarden werd geboren. Zijn beroep was bakker. Op 25 september 1785 werd in Dokkum een dochter, Marike, geboren. Op 15 juli 1817 overleed Eelke Sleeman (of Slemans) in Dokkum in het huis Wijk A, no. 2, de Hoogstraat, en zijn vrouw, Hijcke Fransens, op 19 maart 1819.

Frans Fransens, zoon van Frans Martens en Sjoukje Fransens, werd 5 januari 1744 in Aalsum gedoopt. Op 12 oktober 1766 trouwde hij aldaar met Hayke Lieuwes, die op 27 oktober 1743 in Dokkum werd geboren. Zijn beroep was scheepstimmerman en hij woonde op de Streek onder Aalsum. Zij kregen vijf kinderen, die in Aalsum werden gedoopt:

Frans op 4 oktober 1767, overleden voor 1769
Frans op 6 december 1769
Lieuwe op 7 juli 1771
Sjoukje op 10 september 1773
Pytter op 31 oktober 1777

Frans Fransens overleed op 23 juni 1807 te Dokkum en Hayke Lieuwes aldaar op ?

Pytter Fransens, zoon van Frans Martens en Sjoukje Fransens, werd op 2 april 1747 in Aalsum gedoopt. Op 13 april 1777 trouwde hij in Dokkum met Menke Johannes Rüth. Op 22 september 1781 overleed zij in Dokkum, kinderloos. Pytter vertrok in 1785 naar Dokkum en overleed daar in het huis Wijk C, no. 96, op 19 mei 1816.

Sjoerd Fransens, zoon van Frans Martens en Sjoukje Fransens, werd op 10 januari 1751 in Aalsum gedoopt. Hij was getrouwd met Hans Holwerd en overleed in Dokkum op 10 juni 1809.

Sjoerd en Pytter Fransens bezaten in Dokkum een scheepswerf gelegen aan het Klein Diep en het Nauw, genaamd 'De Lytse

Helling', die zij in 1808 verkochten aan hun nicht Sjoukje Fransens, dochter van Frans Fransens en Hayke Lieuwes en haar man Geert Rijks van Meekeren.
De timmerschuur van deze neef heeft tot omstreeks 1970 aan het Westerbolwerk gelegen. Thans ligt daar de bungalow van de familie Douma.

Van der Werf(f) voor 1811.
De nakomelingen van Frans Fransens en Hayke Lieuwes.
Frans Fransens, zoon van Frans Fransens en Hayke Lieuwes, werd op 4 oktober 1767 in Aalsum gedoopt. Hij stierf zeer jong, in ieder geval voor december 1769.

Frans Fransens, zoon van Frans Fransens en Hayke Lieuwes, werd op 6 december 1769 in Aalsum gedoopt. Hij trouwde op 10 augustus 1794 met Baukjen Pytters, dochter van Pytter Jacobs Bos en Trijntje Hilberts, van beroep zeilmaker, in het huis Wijk C, no. 57. Baukje werd op 17 maart 1768 in Dokkum gedoopt en overleed aldaar op 3 februari 1846.
Frans zijn beroep was scheepstimmerknecht. Hij woonde aanvankelijk op de Streek in Aalsum maar vestigt zich in 1787 in het huis aan De Dijk, no. 58, Wijk D te Dokkum. Thans woont in dit huis, dat nu het nummer 20 draagt, de oud-onderwijzer R. de Beer.
Frans Fransens en Baukje Pieters Bos krijgen vier zonen, die allen in Dokkum worden geboren:

Frans, geboren 30 oktober 1794 en overleden aldaar op 24 augustus 1817 in het huis Wijk D, no. 58. Hij blijft ongehuwd. Zijn beroep is grutterskneht.
Pieter, geboren 5 mei 1797
Lieuwe, ,, 19 maart 1800
Jan, ,, 11 juli 1803

In 1811 neemt Frans Fransens de naam Van der Werf aan als familienaam. Hij heeft vier zonen, te weten Frans, oud zeventien jaar, Pieter, oud veertien jaar, en Jan, oud acht jaar, allen woonachtig alhier.
Frans Fransens van der Werf overlijdt op 13 oktober 1834 in het huis Wijk C, no. 189, en Baukje Pieters Bos op 3 februari 1846 in het huis van de Hervormde Diaconie in de Torenstraat te Dokkum.

Lieuwe Fransens, zoon van Frans Fransens en Hayke Lieuwes, was getrouwd met Maaike Cornelis van der Heide. Zij was in 1778 in Eestrum geboren en een dochter van Cornelis Wijtses en Froukje Willems. Zijn beroep was timmerman. Zegt "een kwade borst" te hebben bij de militaire keuring.

(Zie verder op bladzijde 43)

EEN FAMILIE VERHAAL

Piet de Haan

De IJsherberg, voorheen de bibliotheek van Dokkum, is een gebouw waar in en rond Dokkum de laatste jaren veel over geschreven en gesproken is. Maar als de boerderij van boer Siebe Brouwer, zo zullen vele ouderen in Dokkum zich de IJsherberg herinneren. Als geboortehuis van mijn schoonmoeder Trijntje Wiegersma-Brouwer is het voor mij van betekenis.
Een verre voorvader van haar, Oeds-Andries (Brouwer), maakte een reis naar Amsterdam en dat verhaal heeft Gerrit, de oudste zoon van boer Siebe Brouwer, opgeschreven.
Is het verhaal door de jaren heen waarheidsgetrouw gebleven, of onbedoeld een beetje gekleurd? Ach, Piet Hein, held in de vaderlandse geschiedenis, was tenslotte ook maar een bandiet met toestemming. Dit verhaal is voor de familie te mooi om te vergeten en een stukje tekst van Doede van Minnen in 'Uit Dokkum, een stad vol herinneringen', versterkt het verhaal.

Het verhaal zoals het opgeschreven is door Gerrit Brouwer.
"Dit verhaal gaat over Oeds Andries *(de oudste broer van Geert Brouwer die genoemd wordt in van Minnens boek P.d.H.*).
Oeds Andries was van beroep schipper, herbergier en koopman. Geboren op twaalf februari zeventien negen en zestig te Veenwouden. Hij was gehuwd met Gerrijtje Poppes de Beer die op zeven maart zeventien negentig te Dokkum geboren is.
Dit verhaal heb ik van mijn vader Siebe Brouwer gehoord en probeer het bij dezen zo waarheidsgetrouw weer te geven.
Oeds Andries Brouwer dus voortaan kort ik het af met Oeds was in dienst bij een paardenkoopman. Deze had een aantal paarden verkocht aan een handelaar die ze weer verkocht had aan het Franse leger. Deze handelaar woonde in een groot huis in Amsterdam maar was een slechte betaler. Toen het te lang duurde zei Oeds zijn baas tegen hem: Oeds, je gaat naar Amsterdam met een collega en je komt niet eerder terug voordat je het geld hebt. Zo gezegd, zo gedaan. Dat op een goede dag vertrok Oeds met de trekschuit naar Amsterdam. Daar aangekomen gingen ze bij de huizen langs totdat ze mijnheer thuis vonden. In een glimp had Oeds al gezien dat mijnheer thuis was.
Na hun bellen deed een dienstmeisje open en zei:"mijnheer is niet thuis" Maar de heren stapten meteen naar binnen, gingen op een bank zitten en zeiden:"nu dan wachten wij wel even" Dat wachten werd beloond en toen ze weer vertrokken hadden ze het geld in de buidel.

Ze zeiden tegen elkaar. We zijn hier nu eenmaal en willen de stad ook even bekijken. Al wandelende kwamen ze bij het IJ en daar lagen allerlei soorten schepen, groot en klein. Maar één ervan trok nog al hun belangstelling. Het was geladen met allerlei zuidvruchten, cocosnoten, nootmuskaat enz. Ze raakten met de kapitein aan de praat en die vertelde dat het schip een beetje lek was en dat hij geregeld moest pompen om het boven water te houden. Ineens zei Oeds tegen hem: " Wat moet je voor de hele zaak hebben, schip en lading?" Na wat loven en bieden, afdingen dus, het zit de Brouwers nog in het bloed, ging de handel door.
En zo aanvaardden Oeds en zijn maat al pompende de terugreis over de Zuiderzee naar Friesland. Daar deden ze in alle dorpjes waar ze langs kwamen handel. Toen ze in Dokkum aankwamen was de lading verkocht en hadden ze het schip ervan overgehouden. Toen zei zijn baas tegen Oeds: "Je bent een goed koopman, ik help je aan een nieuw schip en dan kun je met boter, kaas, eieren en graan naar Noorwegen en Zweden varen en kun je met basaltblokken voor de zeedijken terugkomen.
En aldus geschiedde.

Tekst uit het boek van Van Minnen 'Uit Dokkum een stad vol herinneringen' blz. 77.
'Buitenvaarders'
In 1840 waren er in Dokkum nog een tweetal zgn. 'Buitenvaarders'(kustvaarders). Het waren Rinickes (=Rienk) Visfer. Deze woonde op de Oostersingel. De tweede was Geert Andries Brouwer. Op zijn 63e jaar voer hij met zijn zoons Andries de matroos en Gerben de varensgezel op het Noorden. Ze vervoerden de lading per "Kofschip" of "Hekschuit". Op de heenreis naar de Scandinavische landen voeren ze in ballast.
Dit waren vaak dakpannen en bakstenen, op de terugreis vaak hout voor de Dokkumer houthandelaren.
Een "Hekschip" was 66 voet lang en 12,5 voet breed. Ze werden op Friese hellingen gebouwd.

Bloedverwantschapslijn van de schrijver van dit verhaal, Gerrit Brouwer, naar Oeds Andries Brouwer.

I

Gerrit Brouwer, geboren te Dokkum op 9 juli 1915 te Dokkum schrijver van de brief.

II

Siebe Brouwer, Veehouder, geboren te Dokkum op 21 juli 1892, wonende aldaar, overleden op 7 april 1975, begraven te Aalzum.
Hij is getrouwd op 19 mei 1914 met Froukje Prins, geboren te Sybrandahuis op 2 maart 1894, overleden te Dokkum op 26 januari 1979, begraven te Aalzum.

III

Gerrit Brouwer, Veehouder, Melkventer en Koopman, geboren te Dokkum op 21 februari 1844, overleden aldaar op 29 juni 1918.
Hij is getrouwd te Dantumadeel op 25 mei 1871 met Janke van der Veen, geboren te Wouterswoude op 14 juli 1846, overleden te Dokkum op 31 augustus 1930.

IV

Andries Oeds Brouwer, Koopman, geboren te Dokkum op 4 april 1802, overleden aldaar op 27 september 1897.
Hij is getrouwd te Rinsumageest op 20 juli 1830 met Blijke Johannes Hesling, geboren in de Valom op 15 oktober 1805, overleden op 19 december 1887, dochter van Johannes Geerts Hesling en Elisabeth Jans Jongsma.

V

Oeds Andries Brouwer, Schipper, Herbergier en Koopman, geboren te Veenwouden op 12 februari 1769, overleden te Dokkum op 21 oktober 1868, zoon van Andries Oedzes en Sjoukje Martens.
Hij is getrouwd te Dokkum op 7 maart 1790 voor de kerk met Gertrijntje Poppes de Beer, geboren op 7 maart 1790, overleden te Dokkum op 25 december 1846, dochter van Poppe Geerts de Beer en Eelkje Gerrits de Vries.

INVENTARISSEN WATERSCHAPPEN

D. KOOISTRA

Ongeveer 50 jaar geleden zorgden in Friesland meer dan 1000 poldertjes en waterschappen ervoor dat in regenachtige tijden de wateroverlast beperkt bleef. Tegen het einde van de eeuw is die situatie volstrekt veranderd. Er resteren nog één provinciaal en 5 regionaal opererende waterschappen. Het provinciale, Wetterskip Fryslân, zorgt voor bescherming tegen Wad en IJsselmeer. Het beheert bovendien de Friese boezem, het 'open binnenwater', bestaande uit meren, kanalen en vaarten. Deze boezem heeft de functie van een soort overstort. In een natte periode moeten de gemalen daar hun water kwijt kunnen. Dit waterschap draagt ook de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het water in de hele provincie door middel van het doen van metingen, controles en het maken van waterzuiveringsplannen. Het oorspronkelijke werk van de genoemde poldertjes en waterschappen wordt nu gedaan door de 5 regionale waterschappen. In het ambtelijk jargon dragen deze waterschappen zorg voor het "detailwaterkwantiteitsbeheer".

Met dit werk staan zij in een eeuwenoude traditie van lokale activiteiten om het water te beheren. Particulieren, meestal boeren, speelden aanvankelijk de hoofdrol in het lokale beheer. Als zij vonden dat ze meer greep moesten hebben op de hoogte van de waterstand maakten ze of alleen of samen met een aantal buren een poldertje. Zij vormden zelf (of benoemden) het bestuur en droegen ook de kosten van dit stukje waterbeheer, bijvoorbeeld voor het oprichten van een watermolen.

Het waterprobleem dat verder ging dan de eigen polder werd opgelost door het provinciaal bestuur, tot 1795 de hoogste autoriteit in Friesland. Dit bestuur spande zich in om op allerlei plekken aan de Friese kust sluizen (zijlen) in stand te houden waarlangs het overschot aan water op natuurlijke wijze kon afstromen. Lukte dit niet of onvoldoende, dan bleef het water in de provincie. Soms stond in de winter een derde deel van de provincie blank. Men liet gedurende de winter dan minder water weglopen dan de sluizen konden verwerken. Tot in april hield men het peil zo hoog, dat men er vrij zeker van kon zijn dat ook in een extreem droge zomer voldoende water in de provincie beschikbaar zou blijven.

In de loop van de 19e eeuw veranderde de situatie in een snel tempo. Steeds meer boeren gingen over tot het bemalen van hun land, vaak in nieuwe door hen zelf gestichte polders. Hierdoor konden zij de opbrengst van hun grond vergroten en hun bedrijven beter laten renderen.
Natuurlijk zag het provinciaal bestuur graag dat het de landbouw goed ging. Maar het kreeg wel te maken met een kleinere boezem en sterkere wisselingen in het aanbod van water. Immers ingepolderd land kon minder gemakkelijk worden gebruikt voor waterberging in de winter en het bemalen van een polder in een regenperiode vergrootte het waterprobleem buiten de polders.
Daar stond tegenover dat in dezelfde 19e eeuw de provinciale bestuurslaag steeds meer zeggenschap kreeg op het gebied van de waterstaat. Het provinciaal bestuur stimuleerde de oprichting van waterschappen waarin polders samenwerkten en het spande zich voortdurend in om het water op een gewenst niveau te brengen.

Belangrijke oplossingen voor het beheersen van het Friese water kwamen in de 20e eeuw tot stand. Het stoomgemaal bij Tacozijl en het latere Hooglandgemaal bij Stavoren maakte een einde aan de afhankelijkheid van de natuurlijke afvloeïng. Na het voltooien van de Afsluitdijk werd het water van het IJsselmeer zoet en kon in tijden van droogte Friesland worden ingelaten. Zo kregen techniek en overheid in anderhalve eeuw steeds meer greep op de Friese afwateringsproblemen.

Zo heeft het beheren van het water in Friesland al een lange geschiedenis achter de rug. Gelukkig hebben veel archieven van oude polders en waterschappen de vele reorganisaties overleefd.
Bovendien zijn de nieuwe waterschappen actief in het toegankelijk maken van hun archieven. Een voorbeeld daarvan is de recent verschenen *Inventaris van de Archieven van de Boezemwaterschappen en Polders in Noord-Friesland.*
Het gaat om de beschrijving van de papieren erfenis van het voormalig waterschap Noardlik Westergoa, nu onderdeel van het regionale waterschap De Waadkant. Ook Noardlik Westergoa was het resultaat van fusies. In de inventaris worden de papieren beschreven van alle polders en waterschappen die men de rechtsvoorgangers van dit waterschap zou kunnen noemen. De oudste dateren al uit de 18e eeuw zoals de Dongjumer polder uit waarschijnlijk 1777.

Behalve kennis van de waterschapsgeschiedenis hebben de archieven, die in een inventaris als deze worden beschreven,

veel meer te bieden. Er komen namelijk erg veel mensen in voor, vooral grondbezitters en -gebruikers, die in hun directe omgeving bezig zijn met molens, gemalen, kades, duikers en tochtsloten. Genealogen, geografen en mensen, die het verleden van de eigen streek bestuderen, kunnen veel informatie uit deze polder en waterschapsarchieven opdoen.
De samensteller van de inventaris, H. de Raad, heeft aan de inventaris van iedere polder een overzichtskaart en een kleine historische inleiding toegevoegd. Daardoor wordt de informatieve waarde nog groter.
Daar staat tegenover dat de inleidingen soms minder toegankelijk zijn door de manier van schrijven van De Raad. Hij schrijft vaak met lange zinnen en gebruikt veelvuldig de lijdende vorm. Een gemakkelijke snelle oriëntatie wordt daardoor sterk bemoeilijkt.

De geïnventariseerde archieven worden bewaard in het Streekarchivariaat Noordoost-Friesland te Dokkum en zijn aldaar gratis te raadplegen.

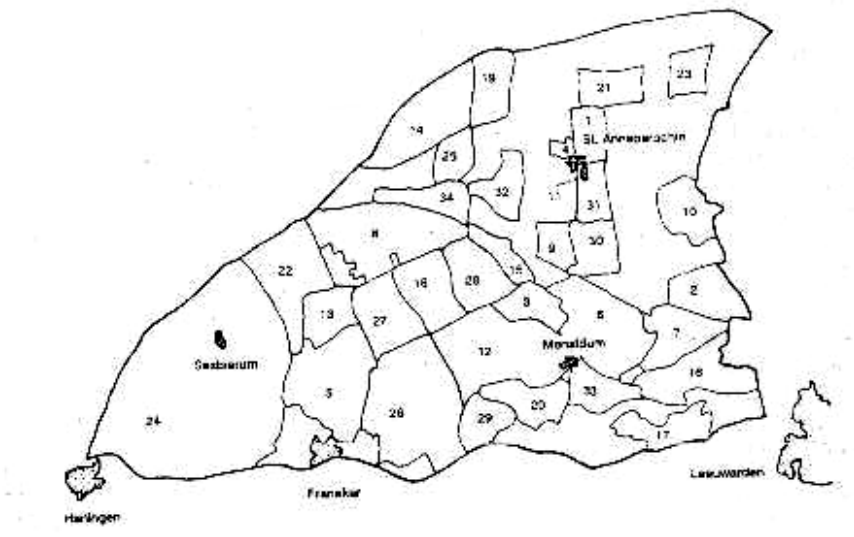

Kaart van de directe voorgangers van het waterschap Noardlik Westergoa

TRIJNTJE SYBES, SPEELBAL DER ARMVOOGDEN

H. Hietkamp

Trijntje Sybes werd omstreeks 1713 geboren in Ternaard. Ze had twee broers, Binnert- en Jacob Sybes. Trijntje bleef niet lang in Ternaard wonen, want ze moest werken. Ze was ongeveer 19 jaar oud toen ze in Leeuwarden kwam bij de weduwe van Anne Jans in de Haviksteeg. Daar ontmoette ze een kleermakersknecht, Cornelis Jacobs. Het klikte goed tussen die twee en Trijntje raakte van hem in verwachting. Ze vatten het plan op om te trouwen. Samen lieten ze het huwelijk proclameren in Leeuwarden en in Ternaard, maar het huwelijk zelf werd nog niet gesloten. Na negen maanden werd er een dochter geboren. Cornelis had al vaak gedroomd van Oost-Indië en wilde daar graag heen. Het avontuur lokte wel. Na de geboorte van zijn dochter verliet hij zijn vrouw en dochter en vertrok naar Amsterdam. Daar heeft hij waarschijnlijk een boot gevonden naar de Oost. Trijntje kon er niet bij dat Cornelis haar zo maar verliet en reisde met haar dochter naar Amsterdam. Ze wilde hem bewegen terug te keren en bij haar te blijven. Het mocht niet baten, want zij keerde terug zonder haar man. Ze kon er niet bij, want ze hadden nog nooit ruzie gehad. Het was in het jaar 1732 dat haar man vertrok.

Ze ging inwonen bij haar schoonmoeder, die aan het Schavernek in Leeuwarden woonde. Na ongeveer anderhalf jaar overleed haar dochtertje en Trijntje stond weer alleen. Al die tijd had ze niets meer van haar man gehoord. Om in haar onderhoud te kunnen voorzien, verhuurde ze zich als meid bij ene Lubbert Tjeerds te St. Annaparochie. Daarna ging ze naar een boer genaamd Pyter Jansen te Weidum. Daar verhuurde ze zich tot mei 1737. Daar maakte ze kennis met een knecht, Sipke, ook wel genaamd Sibe Hylkes. Na enige tijd raakte Trijntje in verwachting van Sipke en ze besloten te trouwen. Het was inmiddels al bijna vijf jaar geleden dat Cornelis was vertrokken en ze had nog nooit iets van hem vernomen. Ze wist niet eens of hij nog wel leefde. Toen ze het huwelijk wilden laten proclameren bij de plaatselijke dominee, begonnen de problemen. Dominee had kennelijk informatie gekregen van het feit dat Trijntje nog in ondertrouw stond met Cornelis en dus kon er geen tweede huwelijk worden gesloten. Hij weigerde de proclamatie af te kondigen. De armvoogden van Weidum begonnen zich toen ook zorgen te maken om Trijntje, want Pyter zou haar waarschijnlijk ontslaan en als zij een kind kreeg dan moesten de armvoogden haar

onderhouden. Daar voelden ze niets voor en via de dorps-rechter kreeg Trijntje te horen dat ze moest vertrekken. Ze moest naar haar geboorteplaats terug, want de armvoogden van haar geboorteplaats waren verplicht haar te onderhouden. In Ternaard woonde nog haar broer Jacob, maar daar kon ze niet zo goed mee opschieten. Hij was wrevelig en driftig en ze durfde er eigenlijk niet heen. Ze besloot om naar haar broer Binnert in Hallun te gaan. Daar kon ze beter mee overweg. De volgende dag kwam ze daar, al hoogzwanger zijnde, aan. Binnert liet haar in zijn woning binnen en vond het goed dat ze daar bleef.

De armvoogden van Hallum werden al vlug in kennis gesteld van het feit dat Trijntje, hoogzwanger, bij Binnert inwoonde. Daar gingen ze niet mee akkoord, want dan waren ze ook verplicht haar te onderhouden. Ze waren bang dat ze daar zou bevallen. Op 21 maart 1737 lieten ze haar vertrekken. De dorpsrechter van Hallum, Jan Beerns, kwam bij Binnert thuis en vertelde haar dat ze uiterlijk de volgende dag weg moest zijn. Ze moest naar haar geboorteplaats Ternaard gaan. Daar hoorde ze thuis. Toen Trijntje niet vertrok, kwam Jan Beerns met paard en wagen en liet haar daarop plaats nemen. Van Hallum reed hij naar Ternaard met bij zich een brief van de armvoogden van Hallum, geadresseerd aan de armvoogden van Ternaard. Hij bracht Trijntje naar haar broer Jacob in Ternaard. De brief werd afgeleverd bij de armvoogd. Die was erg boos over het gesleep met Trijntje en protesteerde tegen de komst van haar. Hij wenste dat Jan Beerns haar weer mee terug nam. Jan Beerns dacht er niet aan en vertrok met de lege wagen naar Hallum. De armvoogden pikten dit niet en zetten Trijntje weer op een wagen en reden haar terug naar Hallum, waar ze afgeleverd werd bij haar broer Binnert. Men besloot dat ze daar mocht blijven tot de gezamenlijke armvoogden tot een akkoord waren gekomen.
Door dit alles kwam men er ook achter dat Trijntje in ondertrouw stond met Cornelis Jacobs van Leeuwarden, die weliswaar was vertrokken, maar er was nooit een procedure geweest die deze huwelijksproclamatie ongedaan had gemaakt. In feite stond ze nog steeds in ondertrouw en dat kon niet zo maar opgeheven worden. Ze was nu zwanger van een andere man, Sipke Hylkes, en dus had ze overspel gepleegd. De Grietman nam contact op met de Procureur-Generaal en besloten werd dat Trijntje in hechtenis genomen zou worden, zodra de bevalling achter de rug was. Trijntje was nog wel in staat om enig werk te doen en Binnert ging daarvoor met haar op stap langs de zeedijk om een boer te zoeken. Dat lukte bij Sjoerd Tjallings. Daar mocht ze werken en wonen. Daar beviel Trijntje van een gezonde tweeling.

Direct er na werd Trijntje in hechtenis genomen en overgebracht naar het Blokhuis te Leeuwarden. Waarschijnlijk heeft ze ook de kinderen meegenomen. Haar advocaat deed erg zijn best voor haar. Hij voerde aan dat er geen sprake was van overspel, want haar man had haar kwaadaardig verlaten. Bovendien was het huwelijk ook nooit gesloten. Hij gaf toe dat ze de proclamatie had moeten laten ontbinden, maar ja, wat weet nou een onnozele boerenmeid van procederen. Hij kwam ook nog met een arrest uit 1695 op de proppen om aan te tonen dat hier eigenlijk geen sprake van overspel kon zijn.

Het Hof van Friesland boog zich over deze zaak. Trijntje werd ontslagen uit de detentie, maar moest zich wel ont-houden van alle onbehoorlijke conversatie en ommegang met Sipke Hylkes. Het dossier vermeldde niet hoe het verder met Trijntje en de kinderen is afgelopen.

Jacob Sybes, de broer van Trijntje uit Ternaard, was in 1749 betrokken bij het oproer in de Dongeradelen. Hij werd ter dood veroordeeld.

Criminele Sententies Hof van Friesland
Ryksarchief Leeuwarden. Dossier 1770.

Behorende bij "Verward door Postnatale depressie", bl. 30

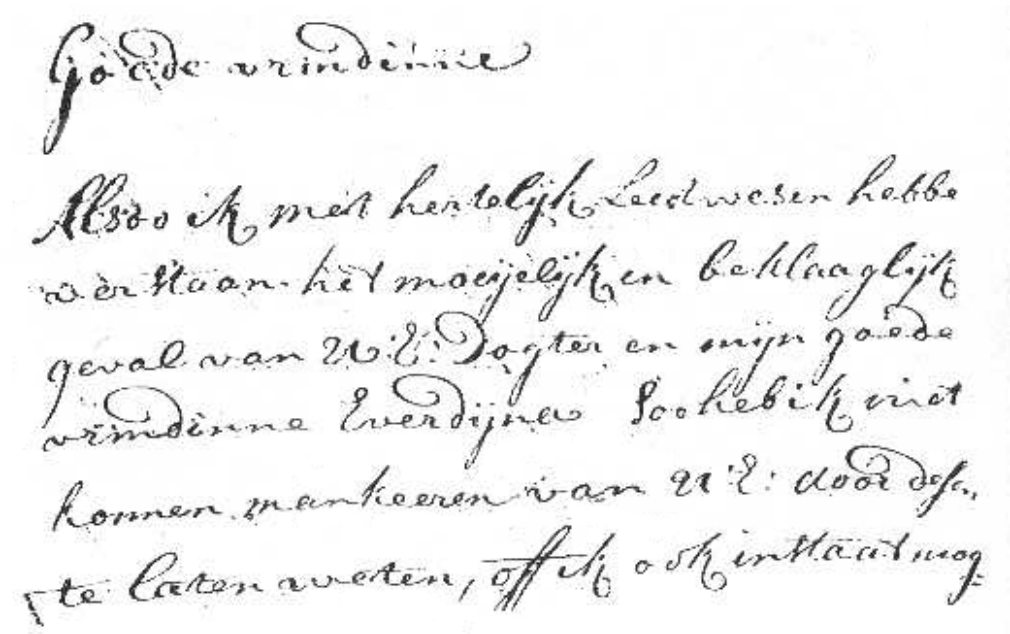
Goede vrindinne

Alsoo ik met hertelijk leedwesen hebbe
aanstaan het moeijelijk en beklaaglijk
geval van U.E. Dogter en mijn goede
vrindinne Everdijne Sookebik niet
konnen manteeren van U.E: door dese
te laten weten, offik ook intaat mog

MEDEWERKING GEVRAAGD

De redactie vraagt uw medewerking voor een tweetal nog te verschijnen bijzondere nummers van ons verenigingsblad De Sneuper.

EMIGRATIENUMMER

In de eerste plaats wil de redactie het juninummer bestemmen tot Emigratie-nummer. Overal in de provincie Fryslân worden deze zomer activiteiten ontplooid in het kader van Simmer 2000. Daarbij worden duizenden emigranten verwacht die in de loop der tijd (zij zelf of hun ouders) naar het buitenland zijn vertrokken en nu nog eens naar Fryslân terugkomen waar zij door vele comité's verwelkomd zullen worden. Het Ryksargyf bijvoorbeeld heeft in dit kader gezorgd voor grote aantallen genealogische gegevens van emigranten, vele vrijwilligers werken hieraan mee.

Voor ons blad zoeken wij verhalen van/over emigratie. Iedere genealoog heeft in zijn familie wel emigranten, weet van hun verhalen. Schrijf die verhalen op en stuur ze op naar de redactie voor publicatie in het juninummer.

In het algemeen beschouwt de redactie Noordoost Fryslân als het werkterrein van onze publicaties, deze keer willen wij dat verbreden tot geheel Fryslân. Het in te zenden werk moet aan een paar voorwaarden voldoen:

- het moet oorspronkelijk onderzoek zijn (zelf beschreven)
- de emigranten moeten uit Fryslân afkomstig zijn
- de bijdrage mag twee à drie bladzijden A4 bedragen
- bij de in te leveren verhalen kan gedacht worden aan brieven, reisverslagen, de setteling, de redenen van vertrek, de ondervonden moeilijkheden, de opbouw, enz.
- de tijd van emigratie is niet belangrijk
- **inzenden voor 1 mei 2000!!!**

KWARTIERSTATENNUMMER

Een van de volgende nummers van De Sneuper zal een speciaal nummer vol kwartierstaten worden. Ook daarvoor vragen wij de medewerking van onze lezers. Al vaak hebben wij (gedeelten) van kwartierstaten gepubliceerd maar dit nummer zal geheel uit nog niet eerder door ons gepubliceerde kwartierstaten bestaan. Ook daarvoor gelden een paar voorwaarden:

- de kwartierstaat zal beperkt worden tot minimaal vijf generaties en maximaal zes generaties, inclusief de kartierdrager, de nummering is dus of 1-32 of 1-64
- de kwartierstaat moet volledig zijn
- inleveren voor 1 september 2000

VERWARD DOOR POST-NATALE DEPRESSIE

H. Hietkamp

Everdina Luidema, dochter van Pieter Luidema, was getrouwd met de chercher (Opzichter) Claas Jans te Dokkum. Ze woonden in de (Brede wegh) Breedstraat te Dokkum. Everdina had in de nacht van 24 op 25 september 1740 haar tweede kind gekregen. Net als na de eerste bevalling kreeg ze weer last van post-natale depressies. Die kwaal was in 1740 nog niet zo bekend en werd aangeduid met krankzinnigheid. Na de eerste bevalling was ze al erg in de war geweest en ze moest constant in de gaten worden gehouden. Vooral messen en scherpe voorwerpen moesten bij haar uit de buurt worden gehouden, Ze was een gevaar voor haarzelf en haar kind. Ongeveer vier weken na de tweede bevalling, eind november 1740, was Everdina weer in de war. Ze had al een paar keer gedreigd haar kind in het water te gooien.

Op een morgen hoorde de 43 jarige buurman, Alle Jans, zijn buurvrouw Everdina hard schreeuwen. Ze riep" Mijn kind, mijn kind, ik heb mijn kind in de bak gesmeten". Alle liep naar buiten en zag haar voor de stoep van de woning op straat staan, luid jammerend. Alle had direct in de gaten dat ze haar kindje in de regenwaterbak had gegooid, welke achter het huis was. Hij pakte een lange stok en ging in de regenbak dreggen. Hij kon het kindje niet vinden en naar boven halen. Gelukkig kwam er hulp van Berent Hendriks, doodgraver te Dokkum. Hij had een lange stok met een haak er aan en begon ook te dreggen in de waterput. Na enig dreggen haalde hij het kindje naar boven. Het kind was gewikkeld in doeken en was dood. Alle buurtbewoners waren toegestroomd en verdrongen zich rond de regenput, ach en wee roepende. Doeke de Haan, vroedschapslid van de stad Dookum, had het nieuws ook gehoord en verscheen ter plaatse. Hij joeg alle nieuwsgierige mensen weg. Doeke was gewaarschuwd door Rinske Annes met de boodschap: "Och Heere, Everdina heeft haar kind in de bak verdronken".

In het dossier werd een brief aangetroffen, geadresseerd aan de moeder van Everdina. De tekst daarvan luidt: (transcriptie)

Goede vrindinne
Alsoo ik met hartelijk leedwesen hebbe verstaan het moeijelijk en beklaaglijk geval van UE dochter en mijn goede vrindinne Everdijna, soo heb ik niet konnen mankeeren van UE

door desen te laten weten off ik ook in staat mogte zijn om UE daarin eenige dienst te komen doen alsoo mij ook nog wel bewust is, doen ik bij UE was te kooken en zij doen van haar eerste kraam raakte te bevallen hoe zij doen in staat was en ook nog wel van haar tweede kraam wat een ellende jij doen met haar hebt gehat heb bij de zeijlen doen present tot Dokkum bij UE geweest zo dat ik mij die innerlijke strijd dien zij zedert die tijd over haar gehad heeft over haar gemoedsgestalte nog heel wel kennelijk is als mede ook wel hoe dat zij doen moest opgepast worden om bij geen messen oft ander scherp te komen ja selfs ook om daar om te denken dat zij niet bij de regenbak quam en wat dies meer mag zijn zoo heb ik het van mijn pligt geagt dewijl de eene Schristenmens dat aan den ander schuldig is te doen om ijmandt in nood zijnde de behulpsamen hand te bieden soo ben ik bereijd indien gij zulx van mij begeert en 't UE kan helpen ten allen tijde daarvan een verklaring te passeren en altoos de waarheijt daarvan met eede te bevestigen en verzoek UE dog vrindelijk dat gij zulke getuegen zo veel jij maar kunt opzoekt alsoo ik niet twijffel off daar zullen zulke genoeg zijn en daarvan zo ras jij maar kont kennisse te geven aan mijnheeren van 't Hoff en zorge te dragen dat zij heeren zulke stukken met den eersten in haar handen krijgen in hope en
verwagtinge dat de Heere die in staat is om te doen meer als wij bidden off denken kunnen het alles ten besten zal keeren hier op dan reijs een kleijn lettertje bescheit terug verwachtende verblijve met al mijn hert UE toegenegen vrindinne in Cristo Jesu. Johanna Boeijenck
Door order van mijn moeder
Hendrikus Boeijenck, clercg bij de Raadsheer Knock.

Op de adreskant van de brief stond vermeld:
Dese brief te bestellen aan de weduwe van
Pijtter Luidema wonende op de Breede wegh tot Dokkum

Met 12 uur schip
den 21 november 1740.

Op 2 december 1740 verscheen Everdina voor het Hof van Friesland. Het Hof was van oordeel dat Everdina ten tijde van de daad krankzinnig was en dat haar de daad niet kon worden toegerekend. Ze kreeg vrijspraak.

Dossier 1898 van de Criminele Sententie van het Hof van Friresland.

Ryksarchief Leeuwarden.

1

2

FAMILIEWAPENS VAN HET GESLACHT WIJBENGA

Reinder H. Postma

Inleiding
In de Sneuper van december vorig jaar gaf ik een globale stamreeks van mijn zwager Johannes Wijbenga. Nog nooit heb ik zoveel reacties gehad op een publicatie. Het betrof een verbetering en verder veel aanvullingen en vragen om verdere informatie.
Via Jaep Meems uit Twijzelerheide is contact gelegd met Tjitse Kooij uit Duiven. Hij doet ook onderzoek naar de Wijbenga's en heeft al zo'n kleine 5000 namen in diverse bestanden die allemaal onderling familie zijn en met verloop van tijd hopelijk gekoppeld kunnen worden. Een conclusie die getrokken kan worden is dat vrijwel alle Wijbenga's die in deze hoek van Friesland wonen, tot deze ene grote familie behoren, hetzij via een mannelijke, hetzij via een vrouwelijke lijn.
In De Sneuper van juni hoop ik inhoudelijk op die reacties terug te komen en u van de verschillende nieuwe feiten in kennis te stellen.

Wapens
Van de familie Wijbenga zijn in korte tijd diverse familiewapens teruggevonden – de meeste hebben de adelaar of de vleugels daarvan (vlucht – of gedeeltelijke vlucht) gemeen en daarbij komen steeds sterren terug in de diverse wapens.
Om de zaak nog boeiender te maken: de Wijbenga's zijn vermoedelijk verwant aan de Albada's – een van de wapens, nummer 7 komt ook voor bij het geslacht Albada alleen is dan het zwaard omgedraaid. Dat kan wijzen op een bewuste brisuere of breking, mogelijk omdat het wapen via een vrouw is overgenomen. Verder onderzoek zal dat nog moeten uitwijzen.
Voordat ik de wapens beschrijf is voor een goed begrip een uitstapje naar een ander onderwerp nodig.

De naam
De naam Wijbenga is al erg oud en laat zich als volgt verklaren:
Een voorouder van dit geslacht heeft de naam Wijbe gevoerd. (Variaties zoals Wibe of Wibolt behoren tot de mogelijkheden.) Daarachter kwam het suffix –ing wat betekent: zoon van; de letter –a is de genitief pluralis vorm zodat de werkelijke betekenis dan luidt: één van de zonen van Wibe.

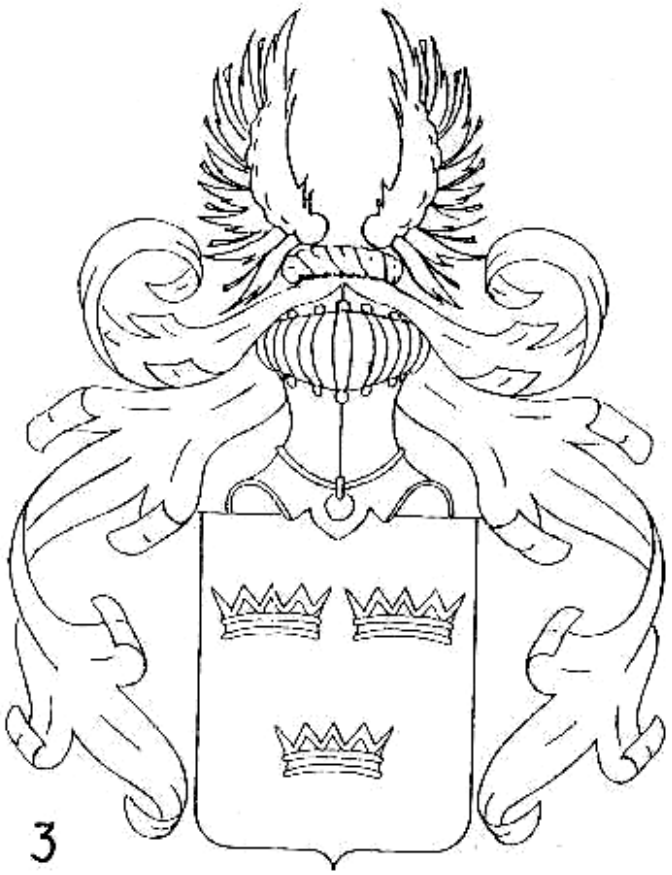

3

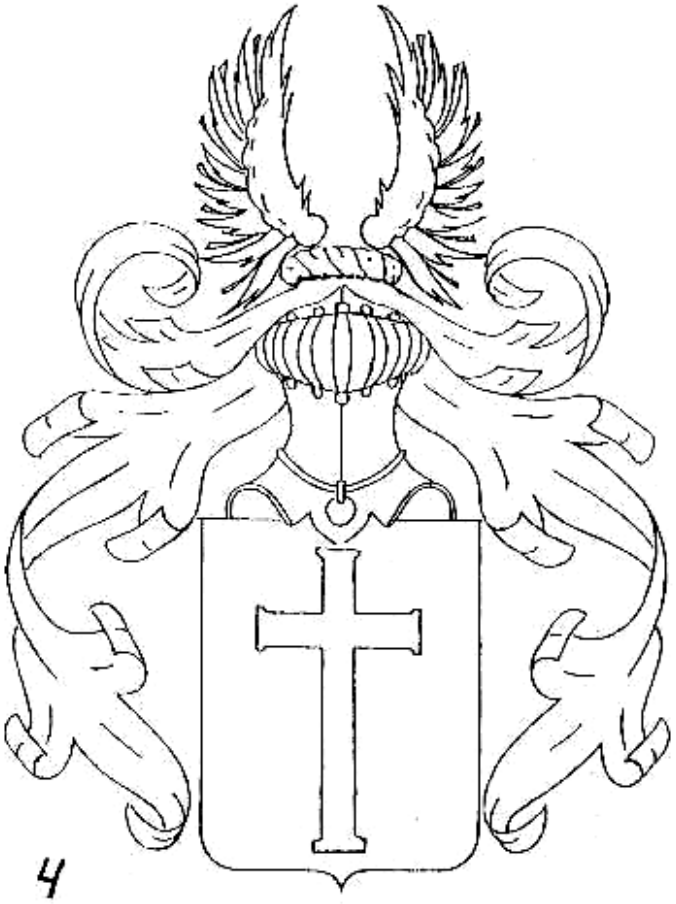

4

De –ing vorm is erg oud en komt in veel namen voor: Juwinga, Bottinga enz.
Van later datum is het ontstaan van namen op –ma of –sma. De taalkundigen zijn het over het ontstaan van deze vorm niet helemaal eens. Een van de meest logische zou deze zijn: een naam is Hitse – het grondgebied van deze persoon heet: heem of hiem – men sprak dan van Hitsum – it hiem van Hitse – betrekking hebbend op het gebied van Hitse.
Uit de vorm –um zou volgens de taalkundige Fokkema later –ma zijn ontstaan. Dus Haaijum – Haaijema – Haaijma. Zo komt men dan ook bij de vorm Wijbema.
De volgende stap in de ontwikkeling was: Sijtse – Sijtsem – Sijtsema – Sijtsma.
Naar analogie daarvan Wijbema – Wijbesma.
Dit is niet helemaal zeker – de –s- kan ook gewoon een overgangs –s- zijn geweest. Toen deze laatste vormen een keer in gebruik waren, lagen die vermoedelijk gemakkelijker in het gehoor en in de uitspraak en werden bij meer namen gemeengoed.
De oudste vorm is dus duidelijk die op –inga, daarna volgt die om –ma / –sma.
Het suffix –ma of –sma betekent dan uiteindelijk behorende tot het goed van Wijbe of behorende tot Wijbe, dus afgeleid ook zoon van Wijbe. (1) (Voor meer informatie zie de bron.)

Beschrijving van de wapens

In de klapper Bibliografyske fynplakken (2) zocht ik naar wapens onder de naam Wijbenga en vond er drie, twee in van Halmael (3) en een in Heerma van Voss. (4) Toen ik die kopieerde en thuis bestudeerde, was het verband met de Wijbema /sma wapens die bij Van Halmael op dezelfde pagina’s stonden snel gelegd. Wie welk wapen precies voerde is niet overal bekend.
Daarom wil ik de hier afgebeelde wapens ook nog niet met honderd procent zekerheid aan deze zelfde familie Wijbenga toeschrijven maar u wel op hun bestaan en de vermoedelijke relatie wijzen. De gelijkenis tussen diverse wapens is m.i. zo groot dat verwantschap wel zeer waarschijnlijk is.
Bij de nummers 2, 7 – 10 zijn de helmtekens met zekerheid bekend. Die van de andere vijf zijn vermoedelijk en gebaseerd op mijn interpretatie van de bestaande wapens. Kleuren van helmkleed en wrong werden ook niet altijd gegeven maar waren soms eenvoudig te herleiden. In geval van onzekerheid is dat aangegeven.

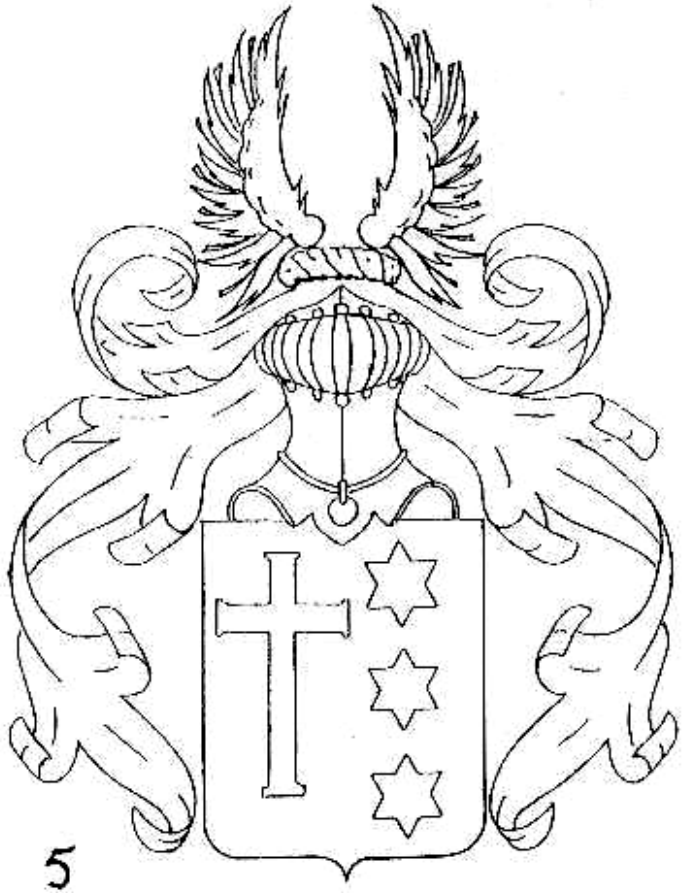

5

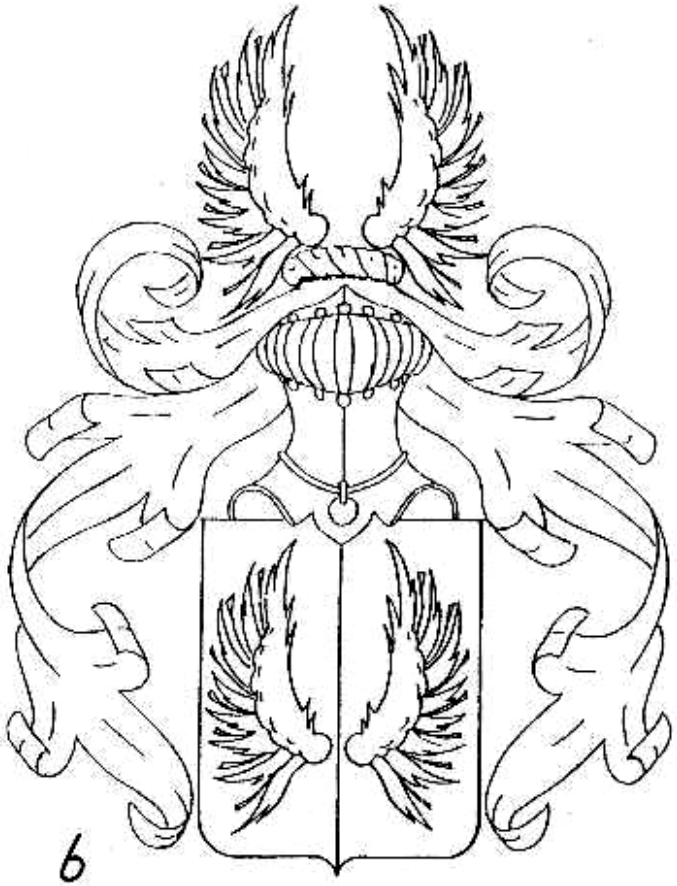

6

De wapens en hun beschrijving

1. **Wijbema**: Gedeeld: I. De Friese halve adelaar komende uit de deellijn, zwart op goud; II. Van goud beladen met een balk van rood, beladen met een zespuntige ster van goud.
Helmkleed en wrong: heraldisch rechts zwart, gevoerd van geel; heraldisch links rood, gevoerd van geel. (Niet zeker.)
Helmteken: een zwarte vlucht. (Niet zeker.)
Bron: Van Halmael pag. 18. nummer 275

2. **Wybenga**: In goud een zwarte adelaar.
Helmkleed en wrong: goud, gevoerd van geel.
Helmteken: een uitkomende zwarte adelaar.
Bron: Van Halmael pag. 18, nummer 278

3. **Wijbesma**: In rood drie vijfpuntige, antieke kronen van goud, geplaatst 2: 1.
Helmkleed en wrong: rood, gevoerd van geel.
Helmteken: een rode vlucht. (Niet zeker.)
Bron: Van Halmael pag. 18, nummer 279

4. **Wobbinga**: In rood een gouden Latijns kruis.
Helmkleed en wrong: rood, gevoerd van geel
Helmteken: een rode vlucht. (Niet zeker)
Bron: Van Halmael pag. 18, nummer 282.
Noot: Wobbe - Wibbe - Wibe - dezelfde stam of misschien onduidelijk geschreven en stond er ook Wibbinga?

5. **Wijbbema**: In rood heraldisch rechts een gouden Latijns kruis, heraldisch links vergezeld van drie zespuntige sterren van goud, paalsgewijs geplaatst.
Helmkleed en wrong: rood, gevoerd van geel.
Helmteken: een rode vlucht. (Niet zeker)
Bron: Van Halmael pag. 18, nummer 283.

6. **Wibisma / Wiboltsma**: Gedeeld: I. In rood een rechter halve vlucht van zwart, II. In zwart een linker halve vlucht van zilver.
Helmkleed en wrong: rechts zwart, gevoerd van rood, links zwart, gevoerd van wit.
Helmteken: een vlucht, heraldisch rechts zwart, heraldisch links wit.
Bron: Van Halmael pag. 18, nummer 284. Ook in Grafschriften Menaldumadeel. (5), Heerma van Voss en bij Wenning (6)
Notitie: Heerma van Voss vermeldt: wapen op grafzerk in Blija, Teth van Wijboltsma, + 2-10-1532.

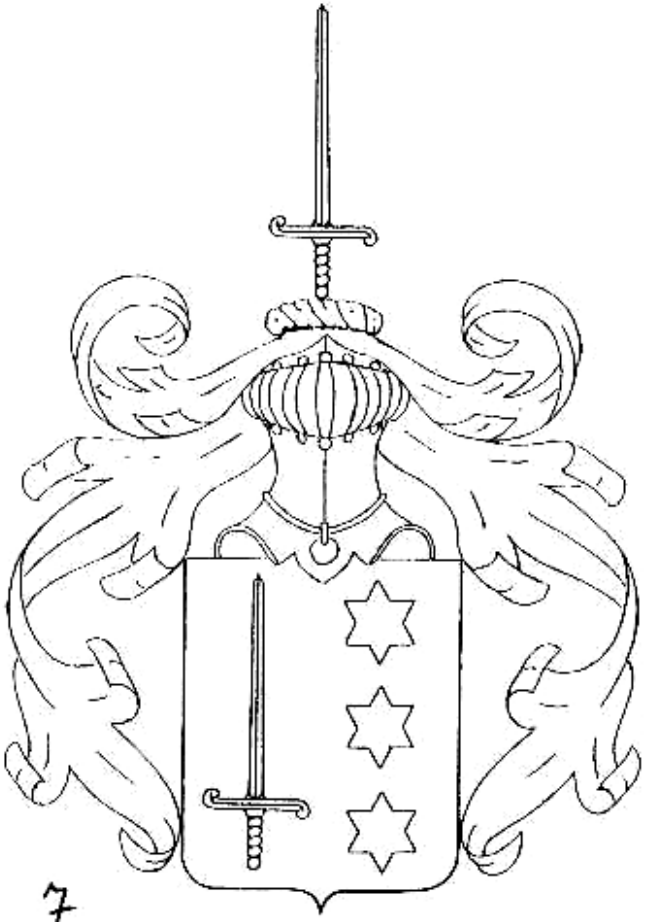

7

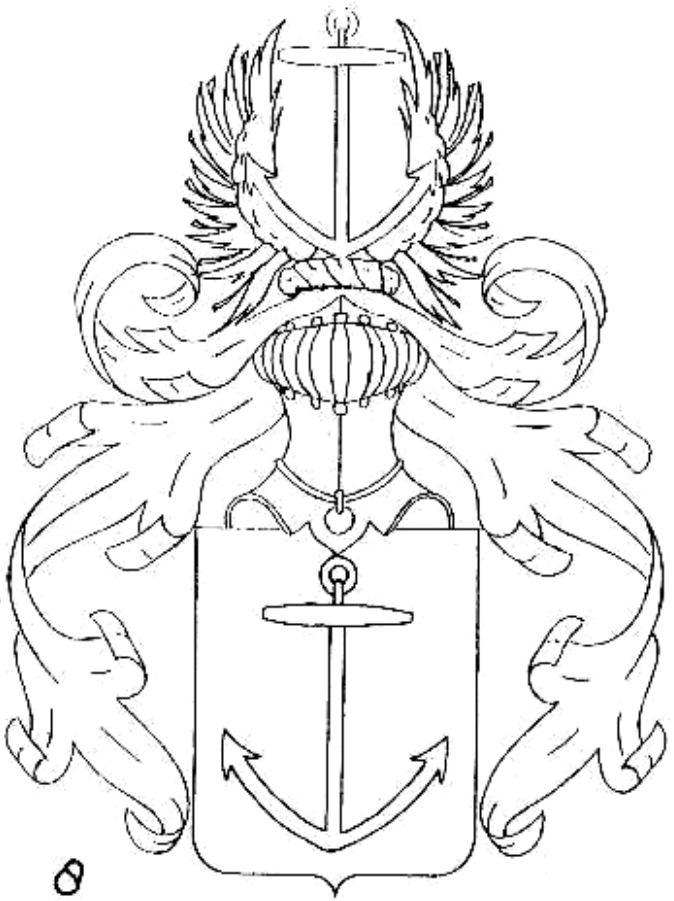

8

7. **Wijbbinga**: In rood heraldisch rechts een zwaard van zilver met gouden gevest, heraldisch links vergezeld van drie zespuntige sterren van goud, paalsgewijs ge-plaatst.
Helmkleed en wrong: rood gevoerd van geel.
Helmteken: het zwaard uit het schild.
Bron: Van Halmael pag. 21, nummer 322

8. **S. Wijbenga**: geen kleuren gegeven.
Helmkleed en wrong: geen kleuren.
Helmteken: een vlucht met daartussen een anker van het schild.
Wapenspreuk: AUT BENE – AUT NON / alles of niets
(Notitie: griffier vredegerecht Franeker o.a. 29 april 1814.)
bron: Heerma van Voss

9. **Theodorus Wijbinga**: Gedeeld: I. De Friese halve adelaar komende uit de deellijn, zwart op goud; II. Doorsneden: a. In zwart een linker halve vlucht van rood; b. in zilver, een geplante margriet van zilver met gouden hart, gesteeld en gebladerd van groen.
Helmkleed en wrong: zwart, gevoerd van geel.
Helmteken: een vlucht, heraldisch rechts rood, heraldisch links zwart.
Notitie: persoonlijk wapen, circa 1600. Theodorus hoort bij de tak van Egbert Harperus of de Leeuwarder tak.
Bron: Jaep Meems – Twizelerheide / CBG – Den Haag (7)

10. **Wijbenga**: gekwartileerd: I. In rood een rechter halve vlucht van zilver; II. en III. In blauw een gouden zespuntige ster; IV. In zwart een linker halve vlucht van rood.
Helmkleed en wrong: heraldisch rechts rood, gevoerd van wit, heraldisch links zwart, gevoerd van geel.
Helmteken: een vlucht, heraldisch rechts wit, heraldisch links rood.
Notitie: dit betreft het wapen van de Leeuwarder tak waartoe bovengenoemde Theodorus behoorde evenals Harperus Egberts Wijbenga.
bron: Jaep Meems, Twizelerheide
Noot: Van Halmael bevat op nummer 276 nog een wapen Wijthama – dit vertoont drie gouden sterren op een blauw veld en zou op een relatie kunnen wijzen met de Leeuwarder Wijbenga-wapens.

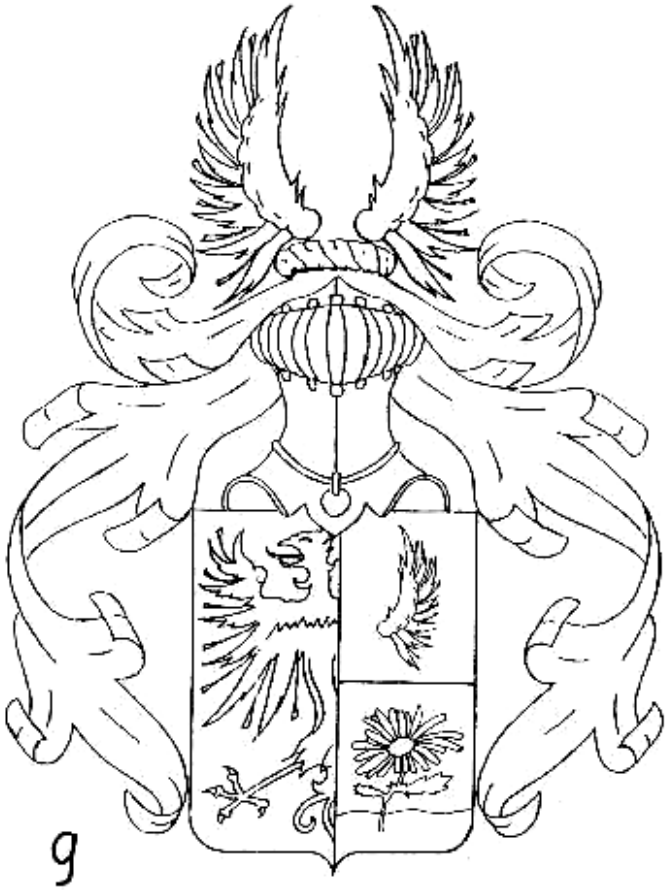

9

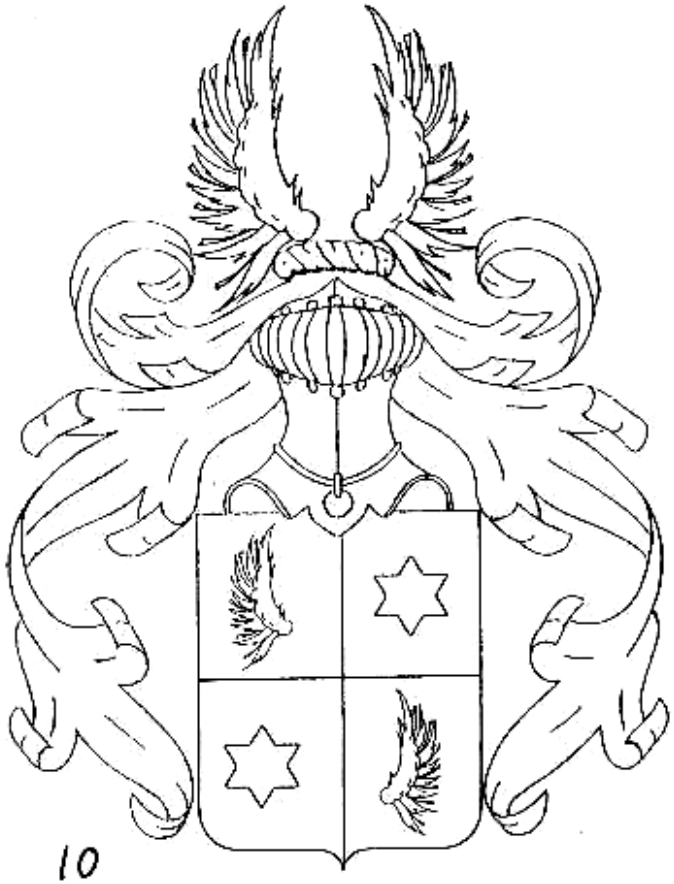

10

Bronnen:

1) Fokkema, K. – Nei wider kimen / een en ander over Friesche achternamen; Wolters Noordhoff, Grins 1969;
2) Bibliografyske fynplakken - Kuipers, C.E. en Kuipers, drs. A.L.; Fryske Akademy, Ljouwert 1996;
3) Halmael, mr. A. van – manuscript, 1788-1850, leeszaalbibliotheek RAF nr. 191;
4) Heerma van Voss, dr. A.L. – collectie wapenfiches, 1894-1948, Leeszaalbibliotheek RAF nr. 192;
5) Grafschriften tussen Flie en Lauwers, deel IV Menaldumadeel, leeszaalbibliotheek RAF nr. 179 – 4.
6) Wenning, J. – De Navorscher der heraldiek 1877, PBF sig. 7672 hs 1;
7) Jaep Meems, Twizelerheide.

****

VERVOLG BLADZIJDE 21

Lieuwe en Hayke kregen zes kinderen, die allen in Akkerwoude werden geboren en daar ook overleden:

Haike,	4 mei 1806	Froukje,	1 oktober 1809
Sjoukje,	16 augustus 1812	Frans,	14 juni 1815
Cornelis,	19 december 1818	Sjouwkje,	26 juli 1821

Lieuwe Fransens neemt in 1811 de naam Van der Werf aan. Hij heeft dan twee dochters, te weten Haike, oud 5 jaren, en Froukje, oud 2 jaren, beiden wonende te Akkerwoude.
Lieuwe Fransens van der Werf overlijdt op 29 september 1826 te Akkerwoude, vijfenveertig jaar oud. Maaike op 25 oktober 1829, ook aldaar.
Haike Lieuwes van der Werf trouwde op 27 mei 1849 in Akkerwoude met Gilliam de Haan, die op 21 november 1820 in Groningen was geboren en in Akkerwoude op 20 januari 1909 overleed. Hij was een zoon van Gilliam de Haan en Geertruid Hendriks. Zij woonden in het huis no. 33 te Akkerwoude. Haike Lieuwes stierf op 23 augustus 1880.
Froukje Lieuwes van der Werf trouwde op 11 december 1836 te Akkerwoude met Andries Aukes de Vries, die op 27 januari 1812 in Dantumawoude was geboren en op 24 mei 1861 in Akkerwoude overleed.
Sjoukje Lieuwes van der Werf overleed op 30 maart 1814. Zij was nog geen twee jaar oud.
Frans Lieuwes van der Werf overleed op 14 juli 1827. Hij werd maar twaalf jaar oud.
Cornelis Lieuwes van der Werf overleed op 23 juli 1902. Hij bleef ongehuwd.
Sjouwkje Lieuwes van der Werf overleed op 30 mei 1899. Zij bleef ook ongehuwd.
In 1902 stierf het geslacht van Lieuwe Fransens van der Werf en Maaike Cornelis van der Heide uit met het overlijden van Cornelis Lieuwes van der Werf op 23 juli 1902 in Akkerwoude.

Wordt vervolgd.

OVER ONZE AUTEURS

Klaas Jelle Bekkema: Geboren 1950 in Drachten, volgde een bouwkundige opleiding en was werkzaam als bouwkundig tekenaar, assistent-archeoloog en keramiek restaurateur, secretarieel medewerker. Vanaf 1995 archiefmedewerker bij Hûs en Hiem en bij het Ryksargyf.
Heeft meer dan 100 publikaties op zijn naam staan over genealogie, geologie, archeologie en historie (vooral van Smallingerland). Bekleedde functies in werkverbanden van de Fryske Akademy. Een van de laatste publikaties betreft het Familieboek Bekkema (1995), terwijl in verband met familie-onderzoek vrijwel 'alle' genealogieën Holwerda in Oostdongeradeel tot ca 1900 werden bijeen gezocht.
Douwe Kooistra: geboren 1944 te Leeuwarden, volgde opleiding geschiedenis te Amsterdam, leraar Pabo-CHN te Leeuwarden. Medewerker Fries Dagblad voor o.a. boekbesprekingen. Doet onderzoek in kadastrale en bevolkingsregisters, de woningenquête uit 1903. Probeert daarmee reconstructie te maken van de situatie rond 1900. Bezig met onderzoek naar de maatschappelijke positie van de mensen die tussen 1870 en 1890 lidmaat werden van de Afgescheiden kerk van Lioessens.
David van der Werff: geboren 1922 te Leiden, volgde een technische opleiding, werkzaam bij Werkspoor, functie-analist bij de gemeente Utrecht en organisatie-deskundige bij Ministerie van Sociale Zaken. Gepensioneerd sinds 1984. Vader en twee grootvaders afkomstig uit Dokkum vandaar terugkeer naar Dokkum. Familie-onderzoek naar Van der Werff, Houtman, Feugen, Van Mekeren. Publiceerde eerder negendelige series Van der Werff en Houtman in De Sneuper.
Theo Wüst: geboren 1946 te Dokkum, studeerde gymnasium en filosofie aan het Mill Hill seminarie te Hoorn, twee jaar werkzaam in Bijzonder Jeugdwerk. Sociale Academie te Eindhoven en sinds 1974 werkzaam als maatschappelijk werker voor mensen met een verstandelijke handicap in Drente, woonachtig vanaf 1980 in Westerbork. Doet onderzoek naar de families Wüst en Gerritsen.

INHOUDSOPGAVE

2	Redactioneel	R.H. Postma
3	Ledennieuws	E. Smits
	Genealogie	
7	Wüst, koopmansgeslacht Dokkum	T. Wüst en R. Tolsma
13	Genealogie Holwerda (4, deel 2)	K.J. Bekkema
18	Familie Van der Werff, Dokkum	D. v.d. Werff
22	Een familieverhaal	P. de Haan
	Heraldiek	
34	Wapens van de familie Wybenga	R.H. Postma
	Streekgeschiedenis	
25	Inventarissen waterschappen	D. Kooistra
28	Trijntje Sybes, speelbal armvoogden	H. Hietkamp
32	Verward door postnatale depressie	H. Hietkamp
	Varia	
4	Sneupen op Internet	H. Zijlstra
31	Oproep emigratie- kwartierstatennummer	
44	Over onze auteurs/Inhoudsopgave	